

112
Maja VI. 158 ~~Črtič~~

MEŠTROVIĆ

Poslati u New York
maja 1947

Kon: 2, 4, 17, 19, 24, 40, 46, 47, 57, 61, 78, 80,
82, 83, 101, 106, 108, 109, 110, 111, 112, 113,
116, 122, 143, 151, 157, 158.

Prof. Dr. J. J. ...
Črtič 158
M. ...
K. ...

28 ~~črtič~~
11 7 1947

Dr. J. J. ...
11 7 1947

Nakladnik

Galerija umjetnina grada Slavonskog Broda

Za nakladnika

Branimir Pešut

Autor kataloga

Dalibor Prančević

Grafičko oblikovanje kataloga

Viktor Popović

Fotografije

Zoran Alajbeg

Lektura i korektura

Katja Tresić-Pavičić

Tisak

Intergrafika, Zagreb

Naklada

300

Tiskano 2008.

ISBN 978-953-7586-04-1

-

Organizator izložbe

Galerija umjetnina grada Slavonskog Broda
Ante Starčevića 8, 35 000 Slavonski Brod
e-mail: galerija-umjetnina @sb.t-com.hr
www.gugsb.hr

Suorganizator izložbe

Muzeji Ivana Meštrovića
Šetalište Ivana Meštrovića 46, 21 000 Split
www.mdc.hr/mestrovic

Autor izložbe

Dalibor Prančević

Postav izložbe

Dalibor Prančević
Slavica Marković

Priprema izložaka

Tanja Prančević
Marko Borović

-

Izložba je realizirana sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske i grada Slavonskog Broda

-

Posebna zahvala Galeriji umjetnina Split na tehničkoj potpori pri realizaciji izložbe

-

Izložba u Kabinetu grafike realizirana je sredstvima Gradskoga ureda za kulturu, šport i obrazovanje grada Zagreba

Ivan Meštrović (1883.-1962.)

LITOGRAFIJA

Likovni salon "Vladimir Becić"
Slavonski Brod

11. rujna - 1. listopada 2008.

-

Kabinet grafike Hrvatske
akademije znanosti i umjetnosti
Strossmayerov trg 12, Zagreb

5. studeni - 20. prosinca 2008.

Veliki hrvatski umjetnik Ivan Meštrović rođenjem je vezan uz našu Slavoniju i Vrpolje (15. kolovoza 1883.), gdje je 1972., o desetoj obljetnici umjetnikove smrti (South Bend, 16. siječnja 1962.) otvorena Spomen galerija *Ivan Meštrović*. O 125. obljetnici Meštrovićeva rođenja sjećamo se tog kipara, arhitekta, slikara i književnika koji je svojim djelom snažno obilježio nacionalnu umjetnost prve polovice 20. stoljeća.

Ovom izložbom upoznajemo jedan segment Meštrovićeva rada, njegovo bavljenje medijem crteža i danas već pomalo rijetkom grafičkom tehnikom litografije. Premda je Meštrović ponajprije kipar, pa je i njegov kiparski opus, koji obaseže više od tisuću skulptura, iznimno dobro poznat, ovom izložbom predstavljamo upravo manje poznatog Meštrovića, njegov litografski opus. I dok je Muzej Brodskog Posavlja u svibnju ove godine organizirao izložbu Meštrovićevih crteža, ovoga rujna, također u suradnji s Muzejima Ivana Meštrovića, brodska javnost prvi put ima prigodu upoznati se s Meštrovićevim grafikama, u prostoru Likovnog salona *Vladimir Becić*. Autor izložbe vrsni je poznavatelj Meštrovićeva opusa Dalibor Prančević, a zahvaljujući susretljivosti ravnatelja Muzeja Ivana Meštrovića g. Andre Krstulovića, uspješno je ostvarena suradnja dviju muzejskih ustanova na zajedničkom projektu koji je urodio ovom dragocjenom izložbom. Nadam se da ona neće biti i posljednja, to više što upravo kiparski opusi čine jezgru naših lokalnih galerijskih institucija - one Meštrovićeve u Vrpolju nadomak Brodu i one Branka Ružića u *Galeriji Ružić* u brodskoj Tvrđavi.

Branimir Pešut

Litografija Ivana Meštrovića

(uz 125. obljetnicu rođenja)

Dosadašnje izložbe djela Ivana Meštrovića i tekstovi koji razrađuju pojedine aspekte njegove umjetničke aktivnosti predstavljaju ga kao iznimno plodnog i svestranog umjetnika. Premda primarno kipar, Meštrović je svoje umjetničke vizije pretakao i u ostale likovne medije, poput crteža ili slike, odnosno u arhitekturu, primijenjenu umjetnost i slična umjetnička područja. Djelomice je istražen i predstavljen i njegov opsežan literarni rad.

Grafičkoj djelatnosti Ivana Meštrovića posvećena je pozornost početkom sedamdesetih godina prošloga stoljeća, kada su organizirane zasebne izložbe umjetnikove mape litografija s pratećim napisima.¹ Od tada značajnijih pokušaja njezine interpretacije nije bilo, te se valja upitati što nam to grafika Ivana Meštrovića danas pripovijeda.

Ivan Meštrović i grafičko umijeće

Grafičku djelatnost u umjetničkom opusu Ivana Meštrovića mogli bismo prije smatrati kuriozitetom negoli kontinuiranom praksom. Nema mnogo pisanih izvora o prvim pokušajima njegova izražavanja u mediju grafike. Prvi spomen te umjetnikove djelatnosti jest onaj Ludwiga W. Abelsa iz godine 1909., koji navodi kako je Ivan Meštrović kao crtač i bakropisac izveo također zanimljivih stvari.² Istaknimo kako se Ivan Meštrović družio s Mirkom Račkim, vrsnim crtačem i bakropiscem, u vrijeme njihova zajedničkog boravka u Beču, pa ne bi bila strana pomisao kako se kipar poželio

okušati i u ostalim medijima likovne umjetnosti.³ Kako bilo, bakropisi Ivana Meštrovića zasad nam ostaju nepoznatima.

Tek s početka dvadesetih godina prošlog stoljeća datira prvi poznati grafički rad Ivana Meštrovića.⁴ Naime, godine 1920. je u mapu litografija različitih autora umjetničkog udruženja Proljetni salon, uključen i Meštrovićev grafički list naslovljen *Anđeo s lutnjom*.⁵ Indikativno je da iz repertoara grafičkih tehnika Ivan Meštrović rabi upravo onu koja svoj početak ima u

1 *Meštrović, skulpture - grafika*, katalog izložbe (tekst: V. Barbić, Likovni salon, Osijek, 1970.; *Izložba grafike Ivana Meštrovića*, katalog izložbe (tekst: D. Kečkemet), Izložbeni Salon Matice hrvatske, Split, 22. veljače - 22. ožujka 1971.; D. Kečkemet, *Crteži - litografije Ivana Meštrovića (u povodu izložbe u Salonu Matice hrvatske)*, Mogućnosti, 4 (1971.), str. 470-472.

2 V. Barbić, *Crteži i litografije*, u: *Ivan Meštrović, Atelje Meštrović* (katalog stalnog postava), Galerije grada Zagreba, Zagreb, 1973. Tekst Ludwiga W. Abelsa objavljen je u časopisu *Die Kunst für Alle*, br. 12, 15. ožujka 1909.

3 Mirko Rački izveo je niz vrsnih crteža i bakropisa inspiriranih *Božanstvenom komedijom* Dantea Alighierija. Neka djela Ivana Meštrovića bila su potaknuta istim literarnim predloškom (vidjeti: D. Prančević, *Djela Ivana Meštrovića inspirirana Danteovim Paklom*, u: Radovi Instituta za povijest umjetnosti, 27 (2003.), Zagreb; *Likovi i prizori Danteova Pakla: ilustracije i interpretacije*, katalog izložbe (tekst: M. Čale, Lj. Čerina), Gliptoteka HAZU, Zagreb, 2004.).

4 U zbirci crteža Ivana Meštrovića u Galeriji Meštrović u Splitu nalazi se litografija koja se atribuirala umjetniku. Litografija, koja prikazuje Iva Vojnovića, sastoji se od dva dijela na čijim se poleđinama nalaze studije za Crkvu Gospe od Anđela u Cavtatu (GM-00592a/b, GM-00569a/b). Budući da se radi o oblikovno sasvim drugačijem tipu od dosada poznatih grafičkih radova Ivana Meštrovića, potrebno je izraditi detaljnu studiju umjetnine, utvrditi vrijeme njenog nastanka kao i potvrditi odnosno, što je vrlo moguće, osporiti autorstvo (u inventarnoj kartici umjetnina nalazi se zabilježba Vesne Barbić kako bi se moglo raditi i o litografiji Tomislava Krizmana).

5 Mapu, koja sadrži šesnaest litografskih listova, u ožujku 1920. godine tiskao je litografski zavod *Rožanovski i drug* u Zagrebu. U mapi su zastupljeni radovi sljedećih umjetnika: Vladimira Bečića, Vilka Gecana, Joze Kljakovića, Dušana Kokotovića, Tomislava Krizmana, Ivana Meštrovića, Karla Mijića, Tome Rosandića, Zlatka Šulentića, Marina Tartaglie, Gjure Tiljka, Marijana Trepšea, Milivoja Uzelca, Vladimira Varlaja. Omot mape je izvela *kašerska radnja Killer i Drug* a prema nacrtima Anke Krizmanić. Predgovor je napisao Gustav Krklec. Mapa je tiskana u šezdeset numeriranih primjeraka. Primjerak mape br. 35, izveden za dr. Franju Hanamana, koji se danas nalazi u privatnom vlasništvu Josipa Dujmovića, izložen je 2003. u Samoborskom muzeju. Vidjeti: *Mapa Proljetnog salona (povodom dana Grada Samobora)*, katalog izložbe (tekst: J. Dujmović), Samoborski muzej, Samobor, 12. listopada - 12. studenog 2003.

kamenu. Nisu poznati arhivski podaci koji bi potanje rasvijetlili njegovu ulogu u procesualnosti rada, no valjalo bi napomenuti kako su se mnogi prijatelji Ivana Meštrovića vrlo uspješno koristili upravo tehnikom tog plošnog tiska. U razgovoru s njima kipar je mogao steći mnoga iskustva. Primjerice, Tomislav Krizman, kiparov bliski prijatelj, poznat je kao jedan od najvještijih predstavnika *kamenopisa*, grafičke tehnike čiji se korijeni u Hrvatskoj kao i sustavno školovanje za njezinu izvedbu vezuju upravo uz njegovo ime.⁶

Naslov tog Meštrovićevog grafičkog lista učinit će se neobičnim, jer anđeo nije predstavljen uobičajenim ikonografskim sredstvima. Ivan Meštrović radio je crteže sličnih morfoloških obilježja, nedvosmisleno definirajući lik anđela krilima, kojih, međutim, na ovom listu nema.⁷ To nam pruža mogućnost interpretacije prikazanog lika kao žene s glazbalom, što je tema koju je Ivan Meštrović započeo oblikovati u Rimu godine 1918. Interferencija anđela i žene značajna je komponenta za privatnu sferu umjetnikova života. U svojem autobiografskom romanu Meštrović spominje umjetnicu Rūženu Zátkovu, vezujući uz nju pojam anđela.⁸ Nakana našeg teksta nije nametnuti interpretaciju kako se na ovom grafičkom listu nalazi prikaz Zátkove, nego ublažiti možebitan zaključak kako grafika nosi krivi naslov, te uputiti na mogućnost višeslojnog čitanja Meštrovićevih prizora.

Mapa litografija Ivana Meštrovića u izdanju Proljetnog salona

Sljedeći *grafički projekt* Ivana Meštrovića bio je tiskanje samostalne mape litografija. Mapu naslovljenu *Meštrović* Proljetni je salon objavio kao svoju četvrtu mapu, u mjesecu svibnju godine 1923., u nakladi od trideset numeriranih primjeraka,⁹ od kojih svaki

glasi na ime kupca. Sastavljena je od dvadeset jednog lista, tiskala ju je Zaklada *Narodnih novina*, a izvođač je bio Stjepan Horvat. Dnevni listovi su i prije njezina objavljivanja najavljivali grafičku mapu Ivana Meštrovića.¹⁰

Svaka litografija nosi naslov ispisan na zasebnom listu s općim podacima:

1. *Blagovijest*, 2. *Bogorodica*, 3. *Isusovo sudjenje bludnici*, 4. *Uskrsnuće Lazarovo*, 5. *Beseda na Gori*, 6. *Molitva u Gecemaškoj bašti*, 7. *Polaganje u grob*, 8. *Sv. Juraj*, 9. *Sviračica*, 10. *Djevojka s cvijetom*, 11. *Harmonija*, 12. *U povjerenju*, 13. *Žene*, 14. *Idila*, 15. *Domagojevi borci*, 16. *Domagojevi strijelci*, 17. *Čežnja*, 18. *Ljubavnici*, 19. *Job*, 20. *Studija za proroka*, 21. *Akt*.

Valja istaknuti ulogu umjetničkog udruženja Proljetni salon (1916.-1928.) kao agilnog promotora prodora moderniteta u hrvatsku umjetnost, odnosno valja ga istaknuti kao *mjesto sabiranja i apsorbiranja onovremene europske umjetnosti*.¹¹ Upravo na primjerima djela zastupljenih na izložbama detektirani su i različiti realizmi dvadesetih godina, u odnosu na koje se kiparski idiom Ivana Meštrovića prepoznaje, bilo kao linija kontinuiteta, bilo kao dominantna sjena nad kiparskom produkcijom. Kako bilo, Ivan Meštrović se na XVII. izložbi Proljetnog salona u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu predstavio velikim brojem izložaka, te je cijeli jedan prostor bio ispunjen njegovim radovima.¹²

¹⁰ Novo doba, 22. svibnja 1923.

Mapa Ivana Meštrovića. »Proljetni salon«. u Zagrebu izdat će ovih dana litografsku mapu g. Ivana Meštrovića. Mapa je u formatu 50 x 64 cm. i sastoji se od 20 originalnih litografskih crteža, otisnutih rukom. Svaki primjerak bit će potpisan po umjetniku, numeriran i glasit će na ime kupca. Mapa će biti izložena na izložbi »Proljetnog salona«, gdje će se moći nabaviti.

¹¹ *Proljetni salon, 1916.-1928.*, katalog izložbe (tekst: R. Vuković, P. Prelog), Umjetnički paviljon, Zagreb, 12. travnja - 20. svibnja 2007., str. 8.

¹² Novo doba, 7. lipnja 1923.

Ovaj put se izložba »Proljetnog Salona« očekivala sa još većim interesovanjem jer je na nekoliko nedjelja pre bilo objavljeno u štampi, da će jedan veliki deo izložbenih prostorija da ispuni svojim najnovijim radovima sam Ivan Meštrović. I zaista jedno čitavo krilo velikog prostora Umetničkog Paviljona ispunjeno je, (upravo prepunjeno!) skulpturama našeg velikog majstora i da bi se išlo malo dalje, moglo bi se upravo da kaže kako su ovo zapravo dve sasma zasebne izložbe: jedna Ivana Meštrovića, a druga umetnika koji su udruženi u »Proljetnom Salonu«. U svemu je na izložbi zastupano 18 umetnika, sa otprilike 250 radova. Od toga je izložio Meštrović sam 66 radova (oko dvadesetak crteža i škica), nadalje Ljubo Babić 49 slika. Brojno nadalje išli su redom: Vilko Gecan, Milivoj Uzelac i Marijan Trepše (po petnaestak slika svaki).

Pred Umjetničkim paviljonom bila je izložena njegova skulptura velikih dimenzija *Pobjednik*, što ju je oblikovao 1913. godine¹³ Među djelima koje je izložio nalazile su se i litografije koje predstavljamo.

Kontekst nastanka ove mape litografija možemo tražiti u povratku Ivana Meštrovića u domovinu nakon neprekidnog boravka po europskim kulturnim središtima u prva dva desetljeća prošlog stoljeća.¹⁴ Nakon njegova povratka u domovinu tadašnja periodika navodi recentnu umjetničku aktivnost Meštrovićevu, osobito na dubrovačkom području. Primjerice, časopis *Nova Evropa* ističe kako je Meštrović, uz dovršavanje *Spomenika kralju Petru* u Dubrovniku i radova na *Cavtatskom Hramu*, otprilike u isto vrijeme dovršio i *seriju crteža za Album što ga je 1923. godine izdao i u Zagrebu izložio Proljetni salon*.¹⁵

Međutim, mapa litografija Ivana Meštrovića za nas je značajna i iz drugoga motrišta. Naime, upravo će svojim litografijama Ivan Meštrović započeti izlaganje, odnosno javno valoriziranje papirnatog medija likovnog izražavanja. Dotada su rijetki bili slučajevi da Meštrović izlaže crtež ili grafički list! No od tog trenutka, osobito tijekom dvadesetih godina, ova grafička mapa te crteži koji su nastajali sukcesivno za njegova boravka u Americi djela su kojima je umjetnik, uz skulpture, publici predstavljao svoje likovno umijeće. Nakon zagrebačke izložbe, odnosno samostalne izložbe u Jakopičevu paviljonu u Ljubljeni iste godine, cjelovitu mapu umjetnik izlaže na svojem prvom predstavljanju u Sjedinjenim Američkim Državama, u The Brooklyn Museum u New Yorku godine 1924. Pojavljuje se malo nesuglasje u navodima broja izloženih grafičkih radova Ivana Meštrovića. Naime, katalog izložbe navodi dvadeset i dvije litografije, pa bi se moglo pretpostaviti kako je umjetnik sve svoje grafičke radove nastale u Zagrebu izložio u New Yorku. Ipak, u časopisu *Yougoslav review* iz 1925. godine navodi se kako je, uz ostala djela,

¹³ Isto.

Već na samom ulazu, ispred zgrade Paviljona susrećete Meštrovićevo ogromno delo, veliki brončani kip »Pobednika«. To delo, radjeno još u godini 1914. za beogradsku opštinu, imalo je da bude kao spomenik mrtvim junacima i pobednicima iz prvih ratova za oslobodjenje celog našeg naroda. Radjeno u tako velikim dimenzijama, delo se dojima vanredno i sa utelovljenjem muškosti, snage i ozbiljnosti dostojan je spomenik za one, kojima je namenjen.

¹⁴ Ivan Meštrović je sa svojom prvom suprugom Ružom živio u mnogim europskim središtima, poput Beča, Pariza, Rima, Londona, Cannesa, Geneve, itd.

¹⁵ *Nova Evropa*, knjiga 10, Zagreb, 1924., str. 28.

izložena i dvadeset i jedna originalna litografija Ivana Meštrovića.

Nadalje, cjelovita mapa izložena je i na sljedećoj Meštrovićevoj izložbi, u The Albright Art Gallery¹⁶ u Buffalu, odnosno selekcija listova na ostalim mjestima umjetnikove izložbene turneje po američkim gradovima. Cjelovita mapa Meštrovićevih litografija izložena je, potom, u Zürichu¹⁷ godine 1926., odnosno, što valja posebno naglasiti, godine 1929. u Chicagu. Prema tekstu objavljenom u *The Art Digest*, u The National Gallery of Art izložen je primjerak mape koji se nalazio u privatnom vlasništvu dviju američkih kiparica, Viole Norman i Elizabeth Hazeltine.¹⁸ U istome se tekstu ističe kako su te kiparice studirale s Meštrovićem u vrijeme kada je on boravio u Americi. Navedimo da je to razdoblje koje je uslijedilo nedugo nakon inauguracije Meštrovićeva znamenitog spomenika *Indijanci*, na ulazu u Grant park u Chicagu 1928. godine. Dakle, uz već inaugurirane znamenite javne skulpture, Ivan Meštrović se čikaškoj publici predstavio i papirnatim medijem svojega artistsčkog umijeća.¹⁹

Nije rijedak slučaj da pojedini listovi ove mape bivaju poklonjeni osobama koje su neposredno sudjelovale u organizaciji Meštrovićevih izložaba, te poslije upravo preko njih dopijevaju u funduse američkih muzeja. Primjer je Christian Brinton, koji je listove iz svojega vlasništva, zajedno s bogatom zbirkom slikarskih i kiparskih radova te zbirkom tekstila, poklonio The Philadelphia Museum of Art.²⁰ Napomenimo kako Christian Brinton prati umjetnički rad Ivana Meštrovića od trenutka umjetnikove međunarodne slave postignute Rimskom izložbom 1911., pa do organizacije izložbe u The Brooklyn Museumu i dalje.

Sinteza umjetničkih iskustava i nagovještaj budućih iskaza

Mapa litografija lijep je primjer Meštrovićeva pregnuća za sintezom vlastitih likovnih dostignuća, kao i najave budućih tema i idioma kojima će se baviti.

¹⁶ Danas poznata kao The Albright-Knox Gallery, Buffalo, NY.

¹⁷ *Ausstellung jugoslavicher Graphik und Kleinplastk*, Kunsthaus, Zürich, 1926.

¹⁸ *A Mestrovic Print*, The Art Digest, ožujak 1929., str. 23.

¹⁹ Prvo predstavljanje svojih radova u Chicagu, Ivan Meštrović je imao u The Art Institute, 1925. godine (1. svibnja - 4. lipnja).

²⁰ Na Odjelu grafike, crteža i fotografije The Philadelphia Museum of Art, nalazi se pet litografija Ivana Meštrovića.

Iskustvo retrospektivne sistematizacije nije strano Ivanu Meštroviću, jer je on, prisjetimo se, aktivno sudjelovao u nastajanju monografije u Londonu godine 1919.²¹ Valja primijetiti kako za naslovnicu korice svoje mape rabi prikaz čovjeka koji piše, za koji možemo reći da ima značajke autoportreta.²² Isti prikaz ponovit će na poleđini korice kataloga svoje newyorške izložbe. Za naslovnicu istoga kataloga umjetnik jednako tako rabi motiv čovjeka koji piše, a lako ga je povezati uz lik Marka Marulića, čiji je spomenik umjetnik tada oblikovao. No dostatno je primijeniti komparativnu analizu s vremenski bliskim autoportretima, odnosno fotografijama, kako bi se zamijetilo da Ivan Meštrović u lik povijesne osobe ubacuje svoju fizionomiju.

Možemo zaključiti kako je umjetnik usredotočen na prijelazno razdoblje života, prekretnicu od nomadskih lutanja kulturnim središtima do formiranja mjesta stalnog boravka u domovini. No, ma koliko se to činilo paradoksalnim, novoodabrano mjesto boravka donosi emocionalnu krizu. Umjetnikov brak s prvom suprugom, Ružom Klein, zapada u sve veću krizu, koja će na koncu rezultirati razlazom. Ivan Meštrović već je bio započeo vezu s Olgom Kesterčanek. Prve kroki portrete Ivana Meštrovića i Olge Kesterčanek, a time i svjedočanstva njihovih susreta, radi Anka Krizmanić, vrsna hrvatska slikarica i grafičarka, bilježeći na njima mjesec prosinac godine 1921.²³ To je vrijeme kada Meštrović posjećuje Kesterčanekovu u Dubrovniku, kad ga umjetnica i upoznaje. Sljedeće je godine, što ovdje navodimo kao kuriozitet, Anka Krizmanić dala tiskati dvije mape litografija potaknute dubrovačkim ambijentom. Razlaz između Ivana i Ruže Meštrović gotovo je fiktivne naravi budući da će Ruža nastaviti živjeti u neposrednoj Meštrovićevoj blizini, na idućem kućnom broju Mletačke ulice u Zagrebu, okružena umjetnicama bivšega supruga. Za ovu prigodu zanimljivo je istaknuti kako će prvi broj mape Meštrovićevih litografija biti posvećen upravo njoj.²⁴

Slične umjetničko-intimne interferencije moguće je zamijetiti na primjerima djela iz umjetničke ostavštine Ivana Meštrovića. U smislu uporabe termina *turbulentno*, kada je riječ o životu jednog kipara, ne treba zaboraviti ni podatak da je umjetnik u rujnu iste godine kada je tiskana mapa slomio ruku, što će posve sigurno pospješiti njegove nervoze.²⁵

Tematski slojevi mape

U ovoj je mapi osobito izraženo prožimanje religijske, povijesne i svjetovne tematike. Znakovito je da umjetnik prve listove posvećuje religioznoj tematici, i to temama nadahnutima Kristovim životom. Takve su teme u Meštrovića gotovo posve izostale u ranom razdoblju njegova djelovanja, a nanovo će im se vratiti 1913. godine. Valja istaknuti kako religiozna tematika nema epsku širinu i naglašenu dramu koju nalazimo u umjetnikovu herojskom ciklusu.²⁶ Ona je refleksivnije naravi pa time rezultira i drugačijim oblikovnim značajkama. Umjetnik će tijekom drugoga desetljeća prošlog stoljeća nastaviti oblikovati temu razvijajući prepoznatljivu figuru čovjeka, što se u domeni hrvatske umjetnosti može smatrati iznimnim primjerom ekspresionizma u skulpturi.

Prijelaz s herojske na religijsku tematiku često se ističe kao važna točka u djelatnosti Ivana Meštrovića. On sam naglašava kako mu se, neposredno nakon završetka Balkanskih ratova, a osobito za vrijeme Prvoga svjetskog rata, ideja nacije, njezinih pobjeda i žrtava učinila premalom naspram pravih žrtva, pobjeda i ideala imanentnih čovječanstvu u cijelosti. Upravo preko tog osjećaja umjetnik je došao do biblijskih tema. Osjećaj univerzalne patnje zauzeo je u umjetnikovu srcu veće mjesto od patnje motivirane nacionalnom pripadnošću.²⁷

Nije sve teme potaknute Kristovim životom umjetnik prethodno uobličio u jednom od trodimenzionalnih medija. Litografski listovi poput *Isusovo sudjenje bludnici*, *Uskrsnuće Lazarovo*, *Beseda na Gori* predstavljaju daljnji

²⁵ *Mestrovic on His Exhibition in America*, u. The Yugoslav Review, vol. III. br. 2, siječanj 1925., New York, str. 13.

²⁶ Herojski (Vidovdanski) ciklus započeo je u Parizu 1908. godine. Izložena u Beču (1910.), Zagrebu (1910.), Rimu (1911.), Londonu (1915.), ova djela plijene veliku pozornost stručne i ostale javnosti.

²⁷ *Mestrovic on His Exhibition in America*, u. The Yugoslav Review, vol. III. br. 2, siječanj 1925., New York, str. 15.

stupanj bogaćenja kristološke teme, koja će svoj vrhunac dosegnuti u reljefima ciklusa namijenjenoga crkvi sv. Križa u Crikvinama - Kašteletu u Splitu.²⁸ Posebnu pozornost zaslužuje litografski list *Sv. Juraj*, jer nije poznato da se tom temom umjetnik ikad prije ili poslije intenzivno bavio. Nadalje, tema starozavjetnog Joba, pravednog patnika, karakteristična je za opus Ivana Meštrovića. Prvi put se pojavljuje upravo na grafičkom listu ove mape, a kulminira brončanom skulpturom iz godine 1946. Meštrović je temu obrađivao u mediju pune plastike, reljefa, litografije, crteža. Preko te teme zanimljivo je pratiti i likovna rješenja, osobito pitanje ekspresije u opusu Ivana Meštrovića.

Teme potaknute hrvatskom poviješću prvi put se javljaju na reljefu *Domagojevi strijelci*, godine 1917. Uz taj reljef može se vezati niz crteža za koje se može pretpostaviti da su nastali kao pripreme studije, odnosno razmišljanja o temi. Kad je izložen, reljef je plijenio pozornost svojom dinamičkom kompozicijom s likovima u repeticijskome nizu. Slična kompozicijska shema razrađena je i na dva litografska lista umjetnikove grafičke mape, nadahnuti istim protagonistom hrvatske nacionalne povijesti. Tu kompozicijsku shemu Ivan Meštrović će radi dobivanja željenog efekta varirati do strogog zakona izokefalije.

Ostali listovi obrađuju različite pristupe svjetovnim temama, među kojima je najizrazitija tema žene. Napose su zanimljivi aktovi, koji se razvijaju od onih s eksplicitnim prikazom genitalija do diskretnijeg lika žene pri toaleti. Četiri litografska lista prizora *zatravljene idile* poslužiti će umjetniku kao predlošci za dekoraciju svoda njegove kuće u Mletačkoj ulici u Zagrebu (*Harmonija*, *U povjerenju*, *Idila*, *Ljubavnici*). Freske je na svod prenio Juraj Plančić, dok je radove s bojom završio Jozo Kljaković, u razdoblju od 1925. do 1927. Žena (ili anđeo) za glazbalom tema je koju će Meštrović varirati od svjetovnoga do religijskog konteksta. Kao što će sam umjetnik zapisati, upravo želja za sveopćom harmonijom potaknula je nove radove s motivima glazbala. Ta su djela izraz umjetnikove težnje za harmonijom između čovjeka i svih stvari.²⁹

²⁸ Ciklus drvenih reljefa kao i drveno *Raspelo* dio su umjetnikove Darovnice hrvatskom narodu iz 1952. godine.

²⁹ *Mestrovic on His Exhibition in America*, u. The Yugoslav Review, vol. III. br. 2, siječanj 1925., New York, str. 15..

Tematski, a i morfološki pomalo nekoherentna, ova mapa litografija potvrđuje nakanu rekapitulacije nedavnih umjetničkih iskustava Ivana Meštrovića u nomadskom razdoblju drugog desetljeća dvadesetog stoljeća, odnosno najave budućih tema i oblikovnog jezika kojima će se baviti. Upravo zahvaljujući tom *skupnom* radu Ivana Meštrovića, lakše je započeti proces usporedbe i obrade određenih tema i motiva kao i frekvencije njihove pojave unutar opusa. Kako bilo, postaje manje važno prethodi li crtež litografiji ili pak litografija freski, u kojem intervalu nastaje skulptura, i tako redom. Promatrač uvijek svjedoči originalnom umjetničkom iskazu.

Možda bi trebalo završiti mišlju koju zapisuje sam umjetnik, a koja podcrtava nemjerljivu kategoriju umjetnosti same:

“Kompozicija moje umjetnosti nije od drva ili kamena, ona leži izvan vremena i prostora. Umjetnost je istovremeno i pjesma i molitva.”³⁰

Dalibor Prančević

²¹ M. Ćurčin et al., *Ivan Meštrović, A Monograph*, London, 1919.

²² Sličnu kompozicijsku shemu Ivan Meštrović primjenjuje i u seriji crteža *Čovjek koji piše, autoportret* (Galerija Meštrović, GM-00436a, GM-00397a, GM-00397b, GM-00478). Nadalje, u seriji kiparevih autoportreta prepoznatljiv je onaj kompozicijskog rješenja pisara iz 1925. godine (Atelijer Meštrović, AMZ-00156), ili onaj na naslonjaču stolca drvene garniture namijenjene salonu kiparove kuće u Zagrebu.

²³ I. Reberski, *Anka Krizmanić*, Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1993.

²⁴ Mapa je izložena 1971. godine u Salonu Matice hrvatske u Splitu.

³⁰ Isto. *The composition of my art is not of wood or stone, it lies beyond the space and time. The Art is the song and the prayer at the same moment.*

Mapa litografija Meštrovića¹

(Proletni salon, svibanj 1923.)

¹ Crteži koji se navode pod inventarnim brojem nalaze se u Galeriji Meštrović u Splitu, a spominju se samo oni koji su vremenski bliski litografskom listu, bez obzira jesu li nastali prije ili nakon datuma njegova nastanka ili su pak izravne studije za taj list.

1. **Blagovijest**

litografija, dim. 660 x 500 mm

Ivan Meštrović ostvario je nekoliko djela iznimne umjetničke vrijednosti inspiriranih ovom tematikom. Prvi reljef *Blagovijesti*, koji se odlikuje zanimljivom kompozicijom, Meštrović oblikuje u Beogradu godine 1913. Reže ga izravno u sadri, što će postati kuriozitetom u kiparovoju umjetničkoj praksi. Dok je na reljefu anđeo prikazan u gornjem lijevom uglu kako u diskreciji, šapćući, donosi usnuloj Bogorodici blagu vijest, kompozicija tog motiva na litografskom je listu drugačija: istaknuta je središnja os te Bogorodica i anđeo izravno komuniciraju. Kompozicija gotovo kao da sugerira ozračje reljefa *Amora i Psihe*, gdje se tematizira zabranjeni odnos između smrtnice i božanstva. Na nešto kasnijoj kompoziciji *Blagovijesti*, iz godine 1928., Bogorodicu zatječemo u poniznom klečećem stavu, obasjanu zrakama božanskog svjetla dok joj pristupa anđeo koji u ruci nosi cvijet i gotovo demonstrira objavu. Zanimljiv je dakle način na koji Ivan Meštrović gradi odnos između dva lika.

U zbirci crteža Galerije Meštrović nekoliko crteža može se vezati uz ovu litografiju (GM-000496a, GM-00496b, GM-00146a, GM-00146b, GM-00362b).

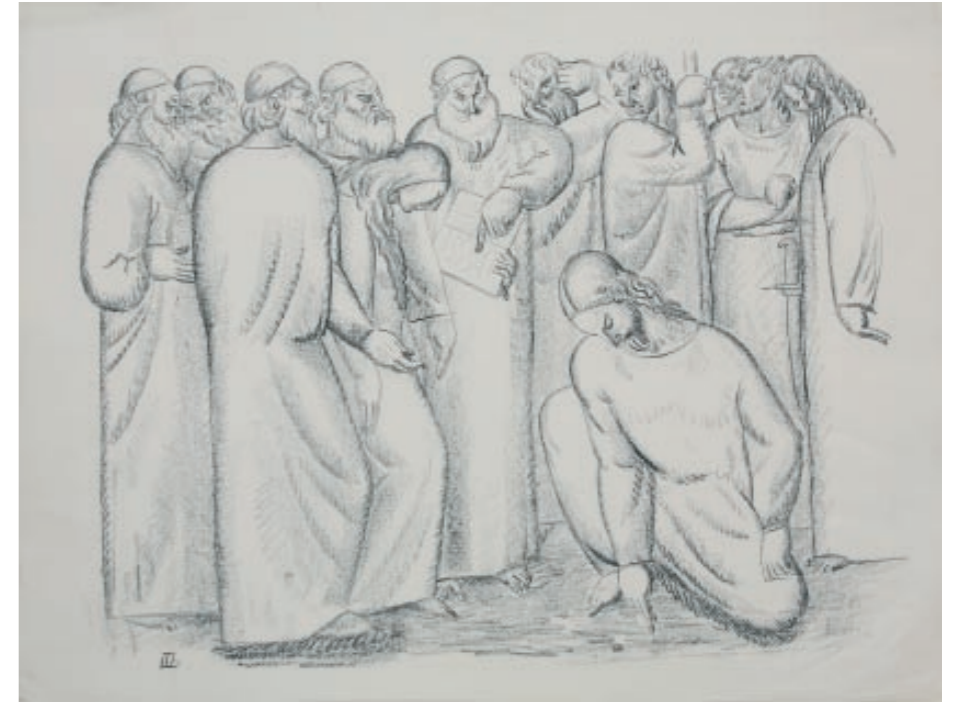

2. **Bogorodica**
litografija, dim. 660 x 500 mm

Litografski list vezuje se uz prikaz Bogorodice s Djetetom namijenjen glavnom oltaru crkve Gospe od Anđela, odnosno Mauzoleju obitelji Račić u Cavtatu, gradnju kojega Ivan Meštrović dovršava upravo godine 1923. Slikar ponavlja istu shemu centralno postavljene skulpture flankirane anđelima sviračima. Bogorodica i mali Krist na litografskom su listu prikazani manje formalno, bez aureola i u prisnom odnosu majke i sinčića, no pripadnost božanskoj sferi naznačena je zlatnom bojom, što ovaj list razlikuje od ostalih.

Nekoliko crteža iz zbirke crteža Galerije Meštrović obrađuje sličnu tematiku (GM-00601a, GM-00601b, GM-00578a, GM-00578b).

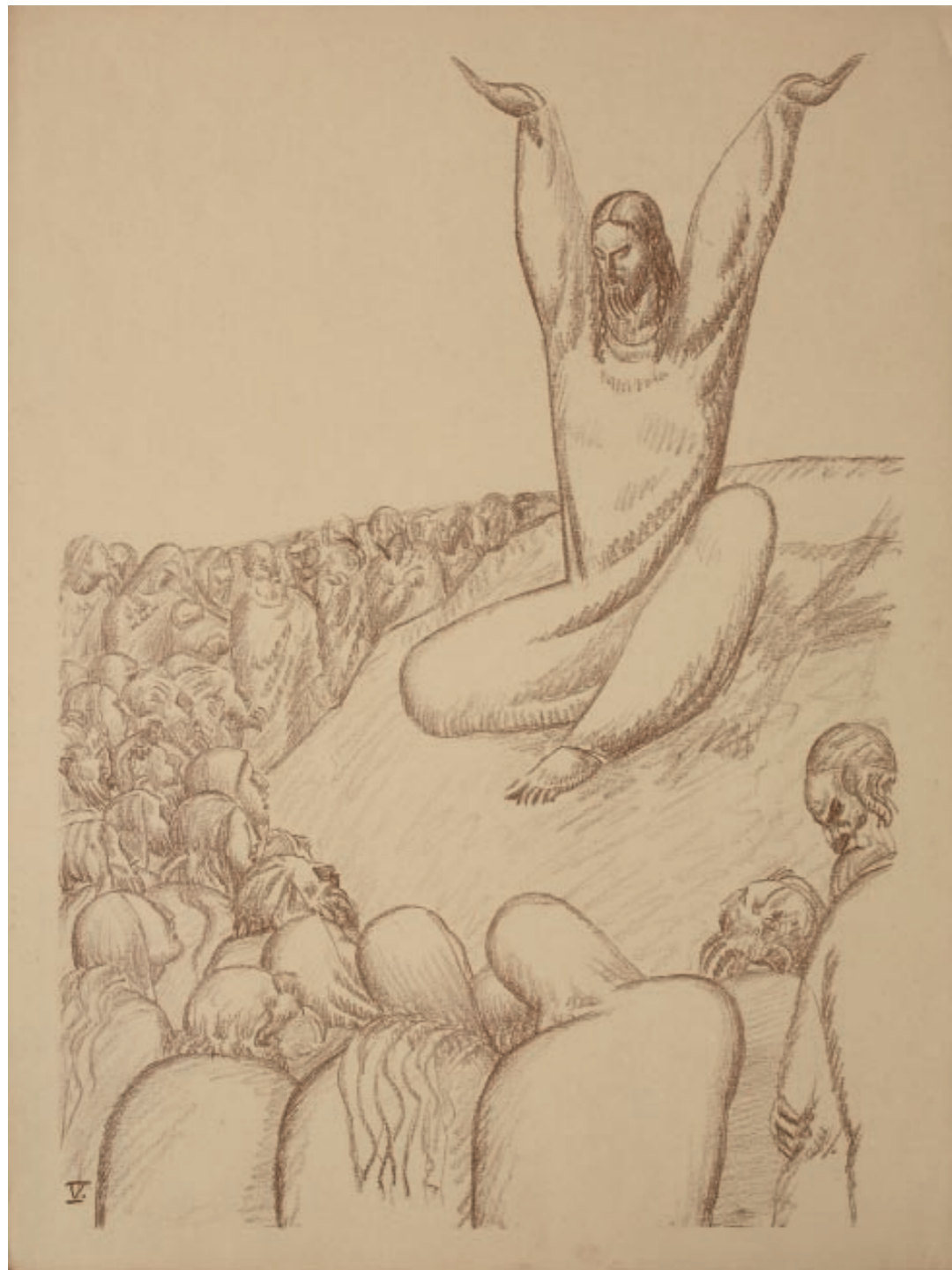
3. **Isusovo sudjenje bludnici**
litografija, dim. 500 x 660 mm

Ova se tema prvi put pojavljuje upravo na ovom grafičkom listu. Gotovo puna dva desetljeća nakon toga Ivan Meštrović će isti motiv prevesti na drveni reljef (*Isus i preljubnica*, 1943.), koji se danas nalazi u crkvi sv. Križa u Kašteletu - Crikvinama u Splitu. Nekoliko crteža iz zbirke crteža Galerije Meštrović obrađuje sličnu temu, a datiraju se u isto vrijeme (GM-00609, GM-00310).

4. **Uskrsnuće Lazarovo**
litografija, dim. 500 x 660 mm

To je prva poznata obrada teme uskrsnuća Lazarova u opusu Ivana Meštrovića. Umjetnik će isti motiv mnogo godina kasnije upotrijebiti za drveni reljef kristološkog ciklusa namijenjenoga crkvi sv. Križa u Kašteletu - Crikvinama u Splitu. Dva su reljefa nastala u istu svrhu, od kojih je prvi nepovratno izgubljen, no sačuvan je zahvaljujući fotografijama od kojih je jedna objavljena u monografijama umjetnikova opusa (Ivan Meštrović, *Religiozna umjetnost*, Zagreb, 1944.).

5. **Beseda na Gori**
litografija, dim. 660 x 500 mm

To je prvo poznato pojavljivanje teme, koju će Ivan Meštrović poslije prevesti u drveni reljef za crkvu sv. Križa u Kašteletu - Crikvinama u Splitu.

U auditoriju muškaraca i žena različite životne dobi smještenom u polukrugu, većina prisutnih glavu je usmjerila prema Kristu koji u širokoj gestikulaciji propovijeda. Veoma je neobičan muški lik u donjem desnom dijelu gnjevnog izraza lica, koji ne komunicira s Kristom. Prema pokrivalu za glavu moglo bi se zaključiti da se radi

o farizeju. U likovnom smislu on svojim tijelom definira auditorij zaustavljajući ga, no ekspresijom svojega lica usmjerava pozornost promatrača na njegov polukružni tok u daljinu. Jedan crtež iz zbirke crteža Galerije Meštrović u Splitu može se povezati uz ovaj litografski list (GM-00550).

6. **Molitva u Gecemaškoj bašti**
litografija, dim. 660 x 500 mm

Ovom temom Ivan Meštrović se prethodno bavio na drvenom reljefu što ga je oblikovao godine 1916. u Genevi. Na litografskom listu umjetnik ponavlja sličnu kompozicijsku shemu: lik Krista u prednjem, te likovi apostola u drugom planu. Prizor je nadahnut Lukinim evanđeljem, u kojem se opisuje kako Krist kleči prilikom molitve. Petar, Jakov i Ivan prikazani su u pozadini, usnuli, u ležećem stavu. Molitva u Getsemanskom vrtu prizor je eruptivne vjerske dramatike, kada Otkupitelj izgovara znamenite riječi: »Oče! Ako hoćeš, otkloni

ovaj kalež od mene! Ali neka ne bude moja, nego tvoja volja!« Scena kulminira kapljama znoja, gustih poput krvi, koje padaju na zemlju. Dojam nijeme dramatike pojačan je likovnim sredstvima te se najviše očituje u gesti Kristovih sklopljenih ruku i tretmanu njegove glave, koju Meštrović oblikuje gotovo poput pejzaža. Iznimno je dojmljiv reduktivan način kojim Ivan Meštrović tretira draperiju što omotava tijela likova, osobito Krista. Tijelo ostavlja dojam monolita, glatke površine, i kao takvo naglašava dramatičnost lica i geste. U reljefu koji je oblikovan kasnije, godine 1940., Kristova glava slično je prikazana, premda je kompozicija ponešto promijenjena i Kristove ruke nisu skupljene, već su rastavljene, u stavu molitve i obraćanja Ocu.

7. **Polaganje u grob**
litografija, dim. 500 x 660 mm

Nekoliko je prizora s ovom tematikom Ivan Meštrović oblikovao u skulpturi, odnosno studirao u mediju crteža. Prvi poznati rad datira još iz bečkog vremena (crtež *Oplakivanje*, Albertina, Beč), a temi se nanovo vraća 1913. godine. Tijekom drugoga desetljeća varirao je temu nekoliko puta u različitim medijima. Zanimljivo je pratiti ekspresivnu vrijednost tugujućih likova okupljenih oko mrtvoga Kristova tijela. Osobitu pozornost valja obratiti na položaj glava dvaju muških protagonista - Kristove glave i glave muškarca u pozadini, koje su suprotnog usmjerenja te, premda izravno ne komuniciraju, iskazuju usku povezanost.

8. **Sv. Juraj**
litografija, dim. 660 x 500 mm

Ovaj litografski list obrađuje jedinu temu za koju nije poznato da ju je Ivan Meštrović oblikovao u trodimenzionalnome mediju. Kompozicijom dominira lik sv. Jurja na propetom konju u trenutku obaranja zmaja. Najjače su istaknuti volumeni životinjskih tijela. Stupnjeve transparentnosti tijela moguće je pratiti kako u liku kćeri kralja grada Silene, koja je trebala biti žrtvovana zmaju, tako i u zoni konjske glave te zmajeva lika što se nalazi u drugom planu. Premda je u svojem stvaralačkom vijeku Ivan Meštrović oblikovao niz konjaničkih figura, temi sv. Jurja zmajubojice na konju nije se više vraćao.

Nekoliko crteža iz zbirke crteža Galerije Meštrović bavi se temom viteza na konju (GM-00429, GM-00564a, GM-00565a).

9. **Sviračica**

litografija, dim. 660 x 500 mm

Žena za glazbalom u opusu se Ivana Meštrovića najintenzivnije javlja godine 1918. u Rimu, kada umjetnik oblikuje nekoliko skulptura s tom tematikom. Istu temu Meštrović će obrađivati i u mediju slikarstva, odnosno crteža. Važno je istaknuti kako će temu likova s glazbalima umjetnik od svjetovnoga razraditi do religioznoga konteksta, pri čemu poseban akcent valja staviti na anđele s glazbalima namijenjene Gospi od Anđela, odnosno Mauzoleju obitelji Račić u Cavtatu i krugu pripadajućih mu umjetnina. Na litografskom listu Proletnog salona iz godine 1920. Ivan Meštrović odabire motiv anđela s glazbalom kojemu dokida krila kao uobičajeni ikonografski element, te tako promatrača stavlja pred dvojbu: radi li se o anđelu sviraču ili o ženi koja svira. Na ovom litografskom listu umjetnik je manje dvosmislen te razrađuje temu žene s glazbalom koristeći se među ostalim i drugačijim kompozicijskim rješenjem.

10. **Djevojka s cvijetom**

litografija, dim. 660 x 500 mm

Motivom djevojke sa cvijetom Ivan Meštrović će se baviti u razdoblju koje je prethodilo izvedbi mape litografija. Nalazimo ga kako u svjetovnom, tako i u religijskom kontekstu, osobito vezano uz anđele i Bogorodicu. Kao što u prikazima žena za glazbalom Meštrović osim vizualnih sugerira i senzacije koje nužno ne zahtijevaju osjetilo vida, tako i u ovom prizoru umjetnik postiže dojam iznimne uronjenosti žene u miris cvijeta što ga drži u ruci, sugerirajući tako osjetilo koje nije imanentno području vizualnih umjetnosti.

Nekoliko crteža iz zbirke crteža Galerije Meštrović bavi se sličnom tematikom (GM-00391, GM-00442b, GM-00471, GM-00540, GM-00335).

11. **Harmonija**

litografija, dim. 500 x 660 mm

Ovaj litografski list poslužio je Ivanu Meštroviću kao predložak za dekoraciju svoda njegove kuće u Mletačkoj ulici u Zagrebu. Freske je na strop, u uvećanim dimenzijama, prenio Juraj Plančić, dok je radove s bojom završio Jozo Kljaković, u razdoblju od 1925. do 1927. godine.

Riječ je o nastavku razradbe teme žene za glazbalom, koju je Ivan Meštrović intenzivno počeo proučavati u Rimu godine 1918., i to u čitavom nizu umjetnina u različitim medijima. Usuglašenost položaja tijela dvaju likova, od kojih je jedno prikazano s leđa, a drugo s lica, pridonosi dojmu harmoničnog dijaloga kakav je sugeriran i naslovom litografije. Freska na stropu Meštrovićeve kuće dinamizirana je ponešto razvedenijim pejzažom, odnosno motivom bilja u donjem lijevom kutu.

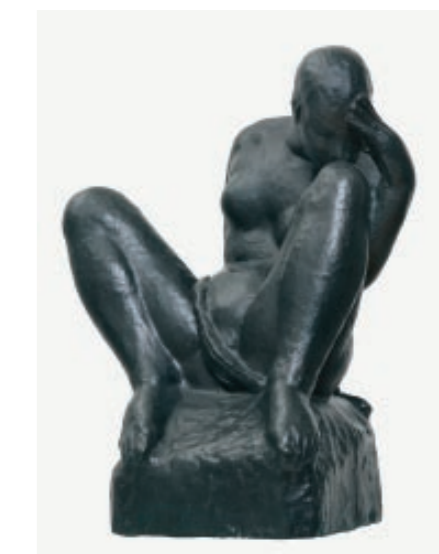
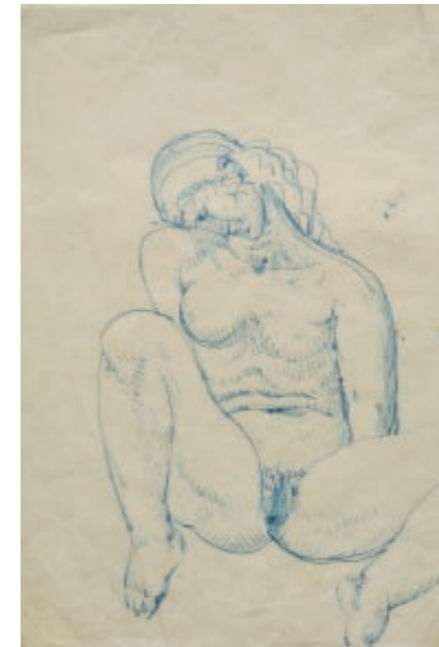
Nekoliko crteža iz zbirke crteža Galerije Meštrović obrađuje sličnu tematiku (GM-00567a, GM-00567b, GM-00549, GM-00486).

12. **U povjerenju**

litografija, dim. 500 x 660 mm

Ovaj litografski list poslužio je Ivanu Meštroviću kao predložak za dekoraciju svoda njegove kuće u Mletačkoj ulici u Zagrebu. Freske je na strop, u uvećanim dimenzijama, prenio Juraj Plančić, dok je radove s bojom završio Jozo Kljaković, u razdoblju od 1925. do 1927. godine.

U ilustrativnom prilogu časopisa *Nova Evropa* donosi se *Karton za fresku* Ivana Meštrovića koji prikazuje upravo ovaj prizor (*Nova Evropa*, knjiga 10, Zagreb, 1924.). Premda ponavlja kompozicijsku shemu s dva lika kakvu pronalazimo na litografskom listu, freska očituje razrađeniji pejzaž, kao i uvođenje motiva bilja na desnoj strani kompozicije. U zbirci crteža Galerije Meštrović u Splitu nalazi se crtež koji obrađuje istu tematiku (GM-00548, GM-00302).

13. Žene

litografija, dim. 500 x 660 mm

Riječ je o litografskom listu neobičnog erotskog naboja. Rijetko kad će Ivan Meštrović u svojem opus tako eksplicitno prikazati ženske genitalije. Pojedini crteži zapadaju gotovo u ginekološko područje pristupa temi. Uz ovaj litografski list mogu se vezati dvije skulpture koje su sastavnice fundusa Galerije Meštrović u Splitu (*Ženski akt*, 1924., bronca, GM-00072) i Atelijera Meštrović u Zagrebu (*Figura žene*, 1922., gips, AMZ-00062), čije gotovo nezamjetne razlike podosta govore o pristupu umjetnika ovoj tematici. Premda su skulpture različito datirane, kompozicijska shema povezuje ih u jedinstvenu priču. Dok je zagrebački primjerak posve ogoljen, na splitskome je očito da se umjetnik koleba između potpune i djelomične nagosti, uvodeći element draperije koja pada preko ženskog spolovila. Erotsko u djelu Ivana Meštrovića zasebna je tema, koja nikada nije sustavno obrađena, no sasvim je sigurno da pripada zanimljivijem i zasigurno drugačijem načinu pristupa dijelu njegove umjetničke kreacije.

Nekoliko crteža iz zbirke crteža Galerije Meštrović obrađuje sličnu tematiku (GM-00552, GM-00487a, GM-00487b, GM-00560a, GM-00539, GM-00538, GM-536, GM-565b).

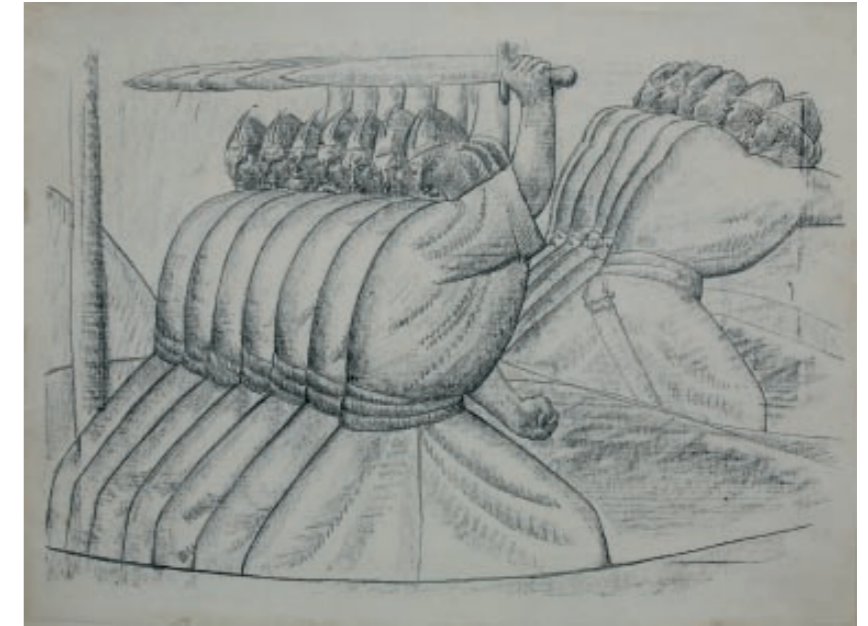
14. **Idila**

litografija, dim. 500 x 660 mm

Ovaj litografski list poslužio je Ivanu Meštroviću kao predložak za dekoraciju svoda njegove kuće u Mletačkoj ulici u Zagrebu. Freske je na strop, u uvećanim dimenzijama, prenio Juraj Plančić, dok je radove s bojom završio Jozo Kljaković, u razdoblju od 1925. do 1927. godine.

Ritam slaganja ženskih tijela te motiv žene s cvijetom na određeni način smiruju tenziju pokreta ženskih glava čija je pozornost usmjerena na događaj skriven promatračevu oku. Kompozicija s tri žene ponovljena je i na fresci, no tijela su jače prikovana u okolinu, što im daje čvršće uporište, osobito drugom ženskom liku, čiji je položaj tijela na litografiji ponešto nestabilan.

Nekoliko crteža iz zbirke crteža Galerije Meštrović obrađuje sličnu tematiku (GM-00547, GM-00559, GM-00324b, GM-00370).

15. **Domagojevi borci**

litografija, dim. 500 x 660 mm

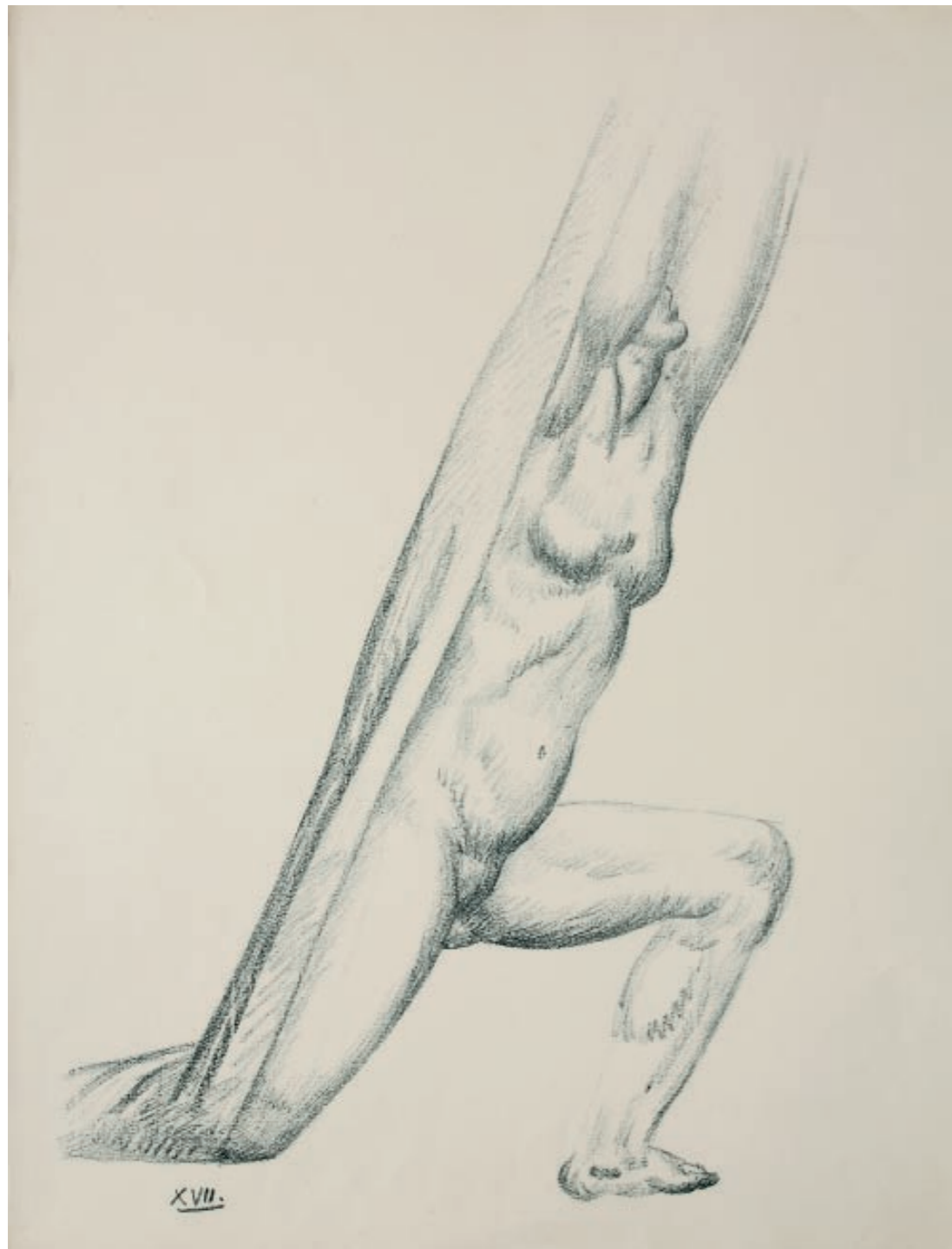
U opusu Ivana Meštrovića iz prva dva desetljeća njegova rada tematika potaknuta hrvatskom nacionalnom poviješću nije odveć česta. Tek će se godine 1917. umjetnik početi baviti tom tematikom, oblikujući reljef *Domagojevi strijelci*. Tim reljefom kipar na određeni način promovira kompozicijsko načelo lika umnoženog u nizu, kako bi postigao dramatičnost prizora. Istu kompozicijsku shemu Ivan Meštrović će obrađivati tijekom cijeloga svojeg stvaralačkog vijeka. Nekoliko crteža iz zbirke crteža Galerije Meštrović obrađuje sličnu tematiku (GM-00610, GM-00476, GM-00603a, GM-00444a).

16. **Domagojevi strijelci**

litografija, dim. 500 x 660 mm

Ovo je još jedan od listova s motivom iz hrvatske nacionalne povijesti. Temu je Ivan Meštrović započeo obrađivati u Cannesu godine 1917., na sadrenom reljefu koji se dugo godina, kao umjetnikov dar, nalazio u kolekciji povjesničara Roberta W. Seton-Watsona. Seton-Watson pisao je predgovore kataloga i sudjelovao u organiziranju Meštrovićevih izložaba u Londonu (*Victoria & Albert Museum, Grafton Gallery*), odnosno u pripremi njegove monografije koja je tiskana u Londonu 1919. godine. Reljef je od obitelji Seton-Watson otkupila Tate Gallery, godine 2005. Kompozicijsku shemu lika u znaku ponavljanja Ivan Meštrović je često rabio u svojem opusu (*Canadian War Memorial*, 1918., Ottawa). Ritmična repeticija likova pridonosi dinamičkom aspektu kompozicije. Umjetnik će se u kasnijim razdobljima vraćati istom kompozicijskom zakonu još strože izokefalije. Nekoliko crteža iz zbirke crteža Galerije Meštrović obrađuje sličnu tematiku (GM-00365, GM-00273b, GM-00439, GM-00156a, GM-00156b, GM-00155, GM-00142, GM-00459).

17. **Čežnja**

litografija, dim. 660 x 500 mm

Motiv žene uzdignutih ruku često se u opusu Ivana Meštrovića vezao uz religijski i mitološki kontekst. Dijagonala tijela te draperija zategnuta koljenom i rukom naglašavaju dramatiku prizora. Slična kompozicijska rješenja Ivan Meštrović će primjenjivati na nekima od crteža što će nastati u New Yorku nekoliko godina kasnije.

U zbirci Galerije Meštrović nalazi se nekoliko crteža koji obrađuju sličnu tematiku (GM-00582, GM-00348, GM-00345, GM-00307).

18. **Ljubavnici**

litografija, dim. 500 x 660 mm

Ovaj litografski list poslužio je Ivanu Meštroviću kao predložak za dekoraciju svoda njegove kuće u Mletačkoj ulici u Zagrebu. Freske je na strop, u uvećanim dimenzijama, prenio Juraj Plančić, dok je radove s bojom završio Jozo Kljaković, u razdoblju od 1925. do 1927. godine. Motiv ljubavnika čest je u opusu Ivana Meštrovića, a vrlo intenzivno će ga studirati upravo u mediju crteža što su nastajali tijekom dvadesetih godina prošlog stoljeća. Kompozicija freske nadopunjena je motivima jarca i bilja. Jarca u ovom kontekstu možemo shvatiti i kao svojevrsan simbol plodnosti. Zanimljivo je zamijetiti kompozicijsku shemu ženskog lika koju će Ivan Meštrović razrađivati u trodimenzionalnom mediju, osobito na skulpturi *Odmaranje* (1932., vl.: Galerija Meštrović, GM-00122), nastaloj kasnije, te pripadajućim joj studijama.

Nekoliko crteža iz zbirke crteža Galerije Meštrović obrađuje sličnu tematiku (GM-00551, GM-00572).

19. **Job**

litografija, dim. 500 x 660 mm

Motiv starozavjetnog Joba na ovom se litografskom listu pojavljuje prvi put. Temu pravednog patnika Ivan Meštrović će nastaviti istraživati i oblikovati u različitim likovnim medijima, crtežu, skulpturi i slici. Nije naodmet naglasiti kako se tema starozavjetnog Joba često pojavljuje unutar konteksta turbulentnih i egzistencijalno teških razdoblja umjetnikova života. Pritom valja napomenuti kako je i razdoblje boravka u Cavtatu s početka dvadesetih godina prošlog stoljeća, kao i razdoblje tiskanja mape litografija, iznimno nemirno u umjetnikovu privatnom životu, kada odnos sa suprugom Ružom zapada u krizu te rezultira rastavom. Nije nevažno spomenuti kako je u rujnu godine 1923. Ivan Meštrović slomio ruku, što zasigurno unosi dodatni nemir. Proučavanje teme rezultat će djelom nastalim godine 1946., nakon ratnih trauma, kad je u pitanje bio doveden sam umjetnikov život, koje spada u najznačajnije radove iz njegova opusa (*Job*, 1946., bronca, vl. Galerija Meštrović, Split, GM-00119).

20. **Studija za proroka**

litografija, dim. 660 x 500 mm

Tijekom svojega stvaralačkog vijeka Ivan Meštrović oblikovao je mnoge figure starozavjetnih proroka i evanđelista. Ovaj litografski list također obrađuje tu tematiku. Ono što valja osobito naglasiti jest izostavljanje ikonografskog simbola, odnosno knjige, koju, međutim, nalazimo na pripremnim studijama za ovu figuru. Ruci kao da je iščezlo uporište, te se sva pozornost usredotočuje na gnjevan izraz lica. Način izvedbe kontura dugim debelim potezima koji se prekidaju te naglašavaju voluminoznost mjestimično zasjenjenog tijela, morfološka je odlike koja će kulminirati u crtežima što će

nastati idućih godina u New Yorku.

Nekoliko crteža iz zbirke crteža Galerije Meštrović obrađuje sličnu tematiku (GM-00623a, GM-00623b, GM-00406, GM-00445).

21. **Akt**

litografija, dim. 660 x 500 mm

Ovaj grafički list naviješta crtački idiom Ivana Meštrovića koji će se u potpunosti razviti u djelima nastalima u New Yorku godine 1925. Karakteriziraju ga prekinute konture koje definiraju voluminozne površine tijela što su mjestimice naglašene sjenčanjem. Premda grafički list nosi naslov *Akt*, lako možemo pretpostaviti kako umjetnik prikazuje ženu koja sapleće kosu. Slična tema ženske toalete već je prisutna u kiparovu drvenom reljefu *Djevojka spliče kosu*, što ga je oblikovao u Parizu 1918. godine. Nekoliko crteža iz zbirke crteža Galerije Meštrović obrađuje sličnu tematiku (GM-00330, GM-00312).

22	23	24	25
26	28	30	
27	29	31	
32		33	

Popis izložaka:

Litografije

(iz fundusa Galerije Meštrović, Split)

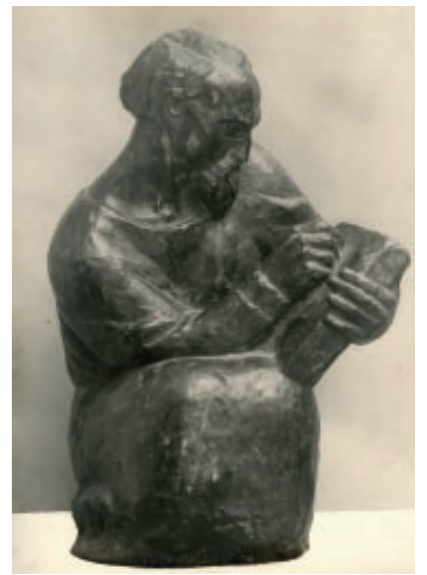
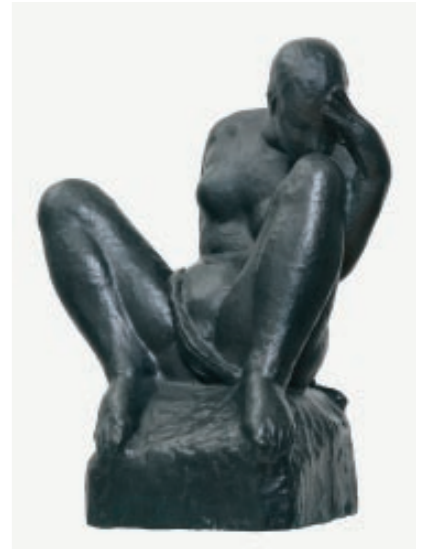
- Blagovijest**
litografija, dim. 660 x 500 mm
- Bogorodica**
litografija, dim. 660 x 500 mm
- Isusovo sudjenje bludnici**
litografija, dim. 500 x 660 mm
- Uskrsnuće Lazarovo**
litografija, dim. 500 x 660 mm
- Beseda na Gori**
litografija, dim. 660 x 500 mm
- Molitva u Gecemaškoj bašti**
litografija, dim. 660 x 500 mm
- Polaganje u grob**
litografija, dim. 500 x 660 mm
- Sv. Juraj**
litografija, dim. 660 x 500 mm
- Sviračica**
litografija, dim. 660 x 500 mm
- Djevojka s cvijetom**
litografija, dim. 660 x 500 mm
- Harmonija**
litografija, dim. 500 x 660 mm
- U povjerenju**
litografija, dim. 500 x 660 mm
- Žene**
litografija, dim. 500 x 660 mm
- Idila**
litografija, dim. 500 x 660 mm
- Domagojevi borci**
litografija, dim. 500 x 660 mm
- Domagojevi strijelci**
litografija, dim. 500 x 660 mm
- Čežnja**
litografija, dim. 660 x 500 mm
- Ljubavnici**
litografija, dim. 500 x 660 mm

- Job**
litografija, dim. 500 x 660 mm
- Studija za proroka**
litografija, dim. 660 x 500 mm
- Akt**
litografija, dim. 660 x 500 mm

Crteži

(iz fundusa Galerije Meštrović, Split)

- Sjedeći ženski akt**, 1923.
Crnilo, 385 x 300 mm
GM-00552
- Sjedeći ženski akt**, 1923.
Olovka, 266 x 213 mm
GM-00487b
- Sjedeći ženski akt**, 1923.
Plavi pastel, 453 x 330 mm
GM-00560a
- Sjedeći ženski akt**, 1923.
Plavi tuš, 314 x 208 mm
GM-00539
- Sjedeći ženski aktovi**, 1923.
Plavi tuš, 314 x 208 mm
GM-00538
- Sjedeći ženski akt i ležeći ženski torzo**, 1923.
Plavi tuš, 314 x 208 mm
GM-00536
- Sjedeća figura uzdignutih ruku**, 1923.
Crnilo, 471 x 308 mm
GM-00550
- U povjerenju**, 1923.
Crnilo, 308 x 473 mm
GM-00548
- Ljubavnici**, 1923.
Crnilo, 470 x 307 mm
GM-00551
- Dvije sjedeće ženske figure**, 1923.
Olovka, 382 x 562 mm
GM-00565b
- Djevojka s cvijetom**, 1923.
Crni pastel, 622 x 420 mm
GM-00391

33. **Studije Blagovijesti**, 1918./19.
Olovka, 253 x 202 mm
GM-00496a

Skulpture

- Ženski akt**, 1924.
Bronca, 430 x 315 x 330 mm
(vl. Galerija Meštrović, Split; GM-00072)
- Čovjek koji piše**, autoportret, 1925.
Bronca, 380 x 250 x 280 mm
(vl. Atelijer Meštrović, Zagreb; AMZ-00156)

34
35

Galerija umjetnina grada Slavonskog Broda
Ante Starčevića 8, 35 000 Slavonski Brod
e-mail: galerija-umjetnina@sb.t-com.hr
www.gugsb.hr

ISBN 978-953-7586-04-1